

DE REMOTE

D

De *Ethische Data Assistent* (DEDA) is een toolkit ontwikkeld door Utrecht Data School, Universiteit Utrecht. DEDA REMOTE is een adaptatie van de DEDA toolkit en is speciaal ontwikkeld met als doel de DEDA online inzetbaar te maken. DEDA REMOTE maakt het mogelijk dat DEDA workshops ook op afstand kunnen plaatsvinden.

A

-
1. Vernieuwing applicaties sociaal domein - 2 juni 2020
  2. [Redacted]
  3. We gaan tussen nu en 2022 onze digitale dienstverlening moderniseren, bundelen en stroomlijnen. Enkele belangrijke applicaties in het sociaal domein gaan vervangen worden door één centrale applicatie. Hierbij staat de inwoner centraal. Doel: integraliteit, efficiënter, overzichtelijker, pro-actiever, dienstverlenend
  4. We gebruiken op dit moment diverse programma's waarmee we de maatwerkvoorzieningen van Werk, Inkomen, Schulden, Wmo en Jeugd administratief vastleggen. Het gaat hierbij om de applicaties Suite4 werk en inkomen, Suite4Zorg, Suite4Jeugdzorg, Cronacle, en het WIZ-portaal. Deze applicaties zijn vooral gericht op de specifieke uitvoering van een proces, dienst of product.
Deze programma's gebruiken persoonsgegevens, zowel gewone als bijzondere persoonsgegevens. Een aantal van deze gegevens zijn zeer gevoelig. Denk aan BRP-gegevens, gegevens over speciale voorzieningen (bijv. een rolstoel, woningaanpassingen, huishoudelijke hulp). Er wordt ook gewerkt met bepaalde medische gegevens, bijv. om te kunnen toetsen of iemand ergens recht op heeft.
  5. Burgers, gemeente, medewerkers, aanbieders, Stichting

START

STAP NUL

Zorg dat u de **introductievideo** heeft bekeken voordat u aan DEDA REMOTE begint. DEDA REMOTE wordt daarnaast ondersteund door de **DEDA handleiding**, welke aanvullende informatie over de vragen biedt. Het bespreekt ook de ethische stromingen waarop DEDA is gebaseerd.

Vind de materialen op dataschool.nl/deda/remote.

STAP ÉÉN

Bespreek met elkaar de **drie belangrijkste waarden van de organisatie** en noteer deze hiernaast in de gele zeshoek. Gebruik eventueel een code of visiedocument waarin de waarden van uw organisatie beschreven staan, als dit beschikbaar is. Noteer daarnaast voor elke deelnemer ook **een persoonlijke waarde** in de groene cirkel.

STAP TWEE

Loop door de vragen heen en **beantwoord** deze door het toevoegen van tekst naast de vragen in de daarvoor beschikbare tekstvakken. Maak daarnaast een **actiepunt** voor elke vraag die niet direct beantwoord kan worden en noteer dit naast het vergrootglas ().

1 Projectnaam, datum

2 Deelnemers

3 Wat houdt het project in en wat is het doel?

4 Wat voor data gebruikt u?

5 Wie kan hierdoor worden beïnvloed?

6 Wat zijn de voordelen van dit project?

7 Zijn er (mogelijke) problemen met uw project?

5. Burgers, gemeente, medewerkers, aanbieders, Stichting WIJ, ondernemers

6. Meer integraliteit, efficiënter, overzichtelijker, pro-actiever, dienstverlenend. Transparantie.

7. Er zijn geen andere gemeenten die dit al hebben gedaan. Waarschijnlijk ontstaan er kinderziektes omdat het zo vernieuwend is. Mogelijke vertraging, overschrijding budget, onduidelijkheid vanwege corona en face-to-face overleggen die niet kunnen plaatsvinden (bijv. bij onderhandelingen).

5

Wie kan hierdoor worden beïnvloed?

6

Wat zijn de voordelen van dit project?

7

Zijn er (mogelijke) problemen met uw project?

DATAGERELATEERDE OVERWEGINGEN

VERZAMELEN

ALGORITMEN

Gebruikt u een algoritme, een vorm van *machine learning* of neurale netwerken in uw project? Zo nee, ga door naar 'Bron'.

Is er iemand in het team die kan uitleggen hoe het gebruikte algoritme werkt? Is het noodzakelijk dat iemand kan uitleggen wat het doet?

Kunt u deze uitleg communiceren met het publiek?

8

8) Wel: 'eenvoudige' algoritmen. Dat zijn rekenmodellen die worden gebruikt om bijv. te checken of iemand recht heeft op een toeslag. En zo ja, om hoeveel geld gaat het dan. Dit zijn redelijk recht-toe-recht-aan algoritmen met duidelijke input en duidelijke output. Deze worden vooral ingezet om sneller te werken en worden al jaren gebruikt.

Niet: complexere algoritmen. Daar wordt wel aan gewerkt. Mogelijk gaat dit in de toekomst gebruikt worden.

9) Het is altijd noodzakelijk dat de werking van het algoritme uitgelegd kan worden.

Teamleden kunnen nu uitleggen hoe de algoritmen werken. Bij het inzetten van complexere algoritmen moet dit ook kunnen.

9

10

10) Het zal wel moeten! :) Je moet altijd kunnen uitleggen wat je doet en waarom.

BRON

Waar komen de data vandaan?

Heeft u de kwaliteit van de dataset(s) gecontroleerd?

Hebben de data een houdbaarheidsdatum?

11

12

13

11) Van de inwoners zelf. Gemeentelijke basis registratie (BRP). Suwinet (inlichtingenbureau). Eigen organisatie en/of systemen. Kadaster. WMO voorzieningen.

12) Ja. In sommige gevallen doen we dat zelf, in andere doet de aanbieder/leverancier dat (bijv. Suwinet). Sommige data wordt handmatig ingevoerd. Dat is ongestructureerde data. Daar zit veel subjectiviteit in. We kunnen daar echter nog niet zo veel mee qua analyse. Er wordt getoetst d.m.v. collegiale toetsing. Het lijkt per directie te verschillen hoe uitgebreid dergelijke controle wordt uitgevoerd.

13) Ja. Er zit een bewaartermijn en een vernietigingstermijn op. We hebben wettelijke termijnen. Daarnaast verandert de situatie van inwoners regelmatig, bijv. door een verhuizing.

ANONIMISEREN

Is het nodig om de dataset(s) te anonimiseren, pseudonimiseren of te generaliseren?

Wie heeft de sleutel om de pseudonimisering terug te draaien?

14

15

14) Anonimiseren: onomkeerbaar ervoor zorgen dat gegevens niet meer te herleiden zijn naar personen. Ja, dit wordt gedaan.

Pseudonimiseren: er is toch een soort 'sleutel' om de data weer niet-anoniem te maken. Dit gebeurt wel eens, per ongeluk. Bijvoorbeeld bij een WOB-verzoek. Het is niet de bedoeling.

Generaliseren: abstraheren van de getallen. Er worden dan geen persoonsgegevens meer gedeeld. Ja, dit wordt gedaan voor rapportages.

15) In principe niemand. In de praktijk gaat het wel eens mis.

VISUALISEREN

Hoe worden de uitkomsten van het project weergegeven? Worden deze gevisualiseerd?

Wat zou een andere manier van visualiseren zijn?

16

17

16) Mogelijk de wijkkompassen. Dit weten we niet. De rapportagetooling maakt er gebruik van.

17) ---

Uitzoeken: welke data wordt gebruikt door de wijkkompassen?

TOEGANG

Wie heeft toegang tot de dataset(s)?

18

18) Bevoegde medewerkers van de gemeente Groningen. Ook bijv. functioneel beheer. Bevoegde medewerkers van Stichting WIJ. Er is een autorisatiematrix om hier zicht op te houden.

Hoe wordt de toegang gemonitord?

19

19) Slecht. Door login bij te houden. We weten niet of daar actief op gecontroleerd worden. De autorisatiematrix wordt regelmatig geüpdatet.

OPEN TOEGANG EN HET HERGEBRUIK VAN GEGEVENS

Zijn delen van de data geschikt om te worden hergebruikt? Zo ja, onder welke voorwaarden?

20

20) Er is één integrale bak. Dus niet steeds opnieuw naar nieuwe applicatie importeren. Zie ook de principes van Common Ground.

Wat zijn de mogelijkheden en valkuilen van hergebruik of openstellen van de gegevens?

21

21) Dat doen we om de valkuil van hergebruik te voorkomen (zoals steeds werken met verouderde data, etc.)

ALGEMENE OVERWEGINGEN

22) AVG. Archiefwet. Jeugdwet. Participatiewet. WMO. Algemene Wet Bestuursrecht.

23) De opdrachtgever.

24) Ja.

25) Ja. Het ICT bedrijf wat deze applicatie gaat ontwikkelen. Het RIGG (regionaal inkoop groninger gemeenten) gaat mogelijk ook met ons samenwerken.

Uitzoeken wie de opdrachtgever is (welke directie & directeur).

VERANTWOORDELIJKHEDEN

22

Welke wetten, voorschriften of richtlijnen zijn van toepassing op uw project?

23

Wie is/zijn eindverantwoordelijk voor het project?

24

Zijn de verantwoordelijkheden van die persoon/personen helder?

25

Is dit project geschikt voor samenwerking met (commerciële) partners? Zo ja, welke partijen zouden dat kunnen zijn?

COMMUNICATIE

26

Wat is de communicatiestrategie voor dit project? Zitten alle samenwerkingspartners hierover op één lijn?

27

Zijn er communicatiestrategieën voor het geval er iets mis gaat?

28

Wie is er verantwoordelijk voor het maken van deze strategieën?

29) Ja. Bijvoorbeeld bij datalekken of als het systeem niet goed werkt. Bijv. als uitkeringen niet verstrekt worden.

Als we complexere algoritmen wel gaan gebruiken bestaat ook de kans op publieke verontwaardiging, zeker als je de werking niet kunt uitleggen.

Verslaglegging van coaches kan controversieel zijn, bijv. als cliënten het er niet mee eens zijn. Dat is niet erg, juist iets waar we aan willen werken.

30) Momenteel communiceren we er niet over, alleen in beantwoording op vragen van inwoners. Het gaat om dagelijkse gang van zaken. We achten het nog (!) niet zo relevant.

31) Nee.

Hoogstens bedrijven die de aanbesteding verliezen, bijvoorbeeld.

32) Nee.

TRANSPARANTIE

- 29 Bestaat het risico op publieke verontwaardiging?
- 30 Hoe transparant bent u over uw project naar burgers toe?
- 31 Kunnen burgers bezwaar maken tegen uitkomsten van het project?
- 32 Is een opt-out mogelijk voor burgers? Zo ja, op welk moment kunnen burgers ervoor kiezen om deelname te beëindigen?

[Empty text box for question 33]

[Empty text box for question 34]

PRIVACY

- 33 Heeft u de privacyfunctionaris en/of functionaris gegevensbescherming betrokken bij het project?
- 34 Heeft u een PIA (Privacy Impact Assessment) of DPIA (Data Protection Impact Assessment) gehanteerd?
- 35 Zijn er persoonsgegevens gebruikt in het project? Zo nee, ga verder bij 'Vooringenomenheid'.
- 36 Krijgt u via de dataset inzicht in de persoonlijke levenssfeer van burgers?

37) Delen van informatie. Samenwerking. Boerenverstand. Helderheid. Ondersteunend aan het proces. Ingewikkeld. Integraliteit.

38) Geen goede nazorg. Gebrekkige implementatie die zorgt voor weinig vertrouwen bij collega's. Teveel mensen moeten er een mening over hebben. Geen sturing. Dat afspraken niet worden nagekomen. Eindigen met een halfbakken systeem. Te groot, teveel tegelijk. Overheid en ICT gaat niet samen ;-). Straks mogelijk een deel van de monitoring kwijt. Te weinig ICT kennis bij degenen die moeten aansturen. Adaptatie.

39) Aanvullend. Het moet ondersteunend zijn.

40) Als je het goed doet niet :-). Dit gevaar is er absoluut.

41) De niet-klanten. Ergo de inwoners geen begeleiding of andersoortige steun hebben ontvangen.

We willen meer zicht krijgen op inwoners die er geen gebruik van maken van voorzieningen, maar er wel recht op hebben.

42) Dit kunnen we niet goed beantwoorden.

VOORINGENOMENHEID

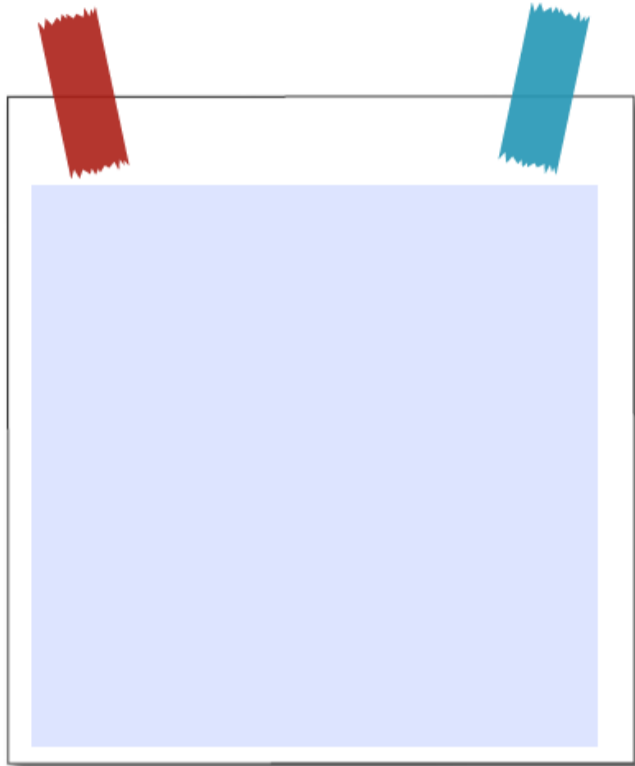
- 37 Welke resultaten verwacht u persoonlijk?
- 38 Heeft u een onbestemd gevoel over het project? Zo ja, wat zijn uw zorgen?
- 39 Gebruikt u de uitkomsten van het model als leidend of aanvullend in uw beslissingsmodel?
- 40 Bestaat het gevaar dat bepaalde mensen of groepen gediscrimineerd zouden kunnen worden door uw project?
- 41 Zijn alle verschillende groepen burgers vertegenwoordigd in de dataset(s)? Wie missen er of zijn niet zichtbaar?
- 42 Zit er een feedback loop in het model die negatieve consequenties kan hebben?

Uitzoeken: hoe zit het met de eisen rondom toegankelijkheid. Zijn die actueel en compleet genoeg. Bestaat er een gevaar van 'feedback loop'? Bijv. data-analisten zullen hier meer zicht op hebben.

43 Verzamelt u de goede informatie voor uw doel?

44 *Function creep:* kunt u zich een toekomstig scenario voorstellen waarin de uitkomsten van dit project voor een ander doeleinde gebruikt worden?

45 Veranderen uw antwoorden als u de mogelijke langetermijneffecten in acht neemt? Waarom?

STAP DRIE

Hieronder staan de waarden die u bij stap één heeft opgeschreven. **Waar worden deze waarden vertegenwoordigd** in de antwoorden die u zojuist heeft geformuleerd? Noteer dit op de post-it links.

Organisatiewaarden

Betrokkenheid / publiek belang
Inclusiviteit / participatie
De mens centraal
Transparantie

Persoonlijke waarden

Eerlijkheid
Vertrouwen
Empathie
Verbinding
Samenwerking
Vrijheid
Betrokkenheid & afwisseling in werk

STAP VIER

In deze laatste stap van DEDA REMOTE gaat u een **conclusie vormen**. Bespreek samen de vragen en beantwoord ze aan de hand van de antwoorden die u op de vragen bij datagerelateerde en algemene overwegingen heeft gegeven.

CONCLUSIE

Welke vragen zorgden voor veel discussie?

1 De projectdefinitie. Scope. Waar hebben we het precies over?
Datagerelateerde overwegingen.

Wat zijn de belangrijkste ethische knelpunten?

2 Waar data samenkomt en integraal wordt gebruikt.
Het werken met algoritmen, hoe ver we daar mee willen gaan en of we dat nog uit kunnen leggen

Wat zijn nieuwe en verrassende inzichten?

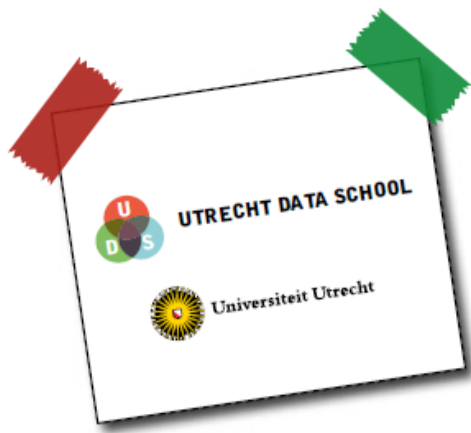
3 De wil om samen te werken is groot bij veel collega's.
Dit is leuk :-)

Onder welke voorwaarden willen we wel/niet met dit project doorgaan?

4 Doorgaan wanneer het bijdraagt aan onze doelen.

Wat zijn de belangrijkste actiepunten?

5 Uitzoeken wie de eindverantwoordelijke is. En de rest!

Vormgeving:

DEDA REMOTE is ontwikkeld door Utrecht Data School, Universiteit Utrecht.

© Universiteit Utrecht 2020

DEDA REMOTE Versie 1.2
mei 2020

Voor updates kijk op:

dataschool.nl/deda

Noch de Universiteit Utrecht, noch de Utrecht Data School zijn aansprakelijk voor (mogelijke) schade in verband met, of voortkomend uit, het gebruik van materiaal of in houd van de 'De Ethische Data Assistent'.

Terwijl DEDA REMOTE wordt gebruikt leren we om het te verbeteren. Deze verbeteringen zullen in toekomstige versies worden geïmplementeerd. Wanneer u DEDA REMOTE gebruikt en op- of aanmerkingen heeft, aarzel dan niet om deze met ons te delen. U kunt daarvoor altijd mailen naar:

info@dataschool.nl

RESULTAAT

Klaar! Het resultaat van deze workshop is dat u nu verslaglegging heeft van uw ethische beraadslaging. Dit kan verwerkt worden in het projectrapport, of als bijlage gebruikt worden bij verantwoording aan een ethische commissie of het publiek. Ook heeft u een reeks actiepunten die direct kunnen worden opgevolgd. Tenslotte heeft u geleerd welke ethische vragen gesteld kunnen worden bij dataprojecten.